

1. Obiekt
284/1 KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.W. ŚW.JANA CHRZCICIELA I ŚW.ROCHA

2. Czas powstania
1551 - 1561

3. Miejscowość
BROCHÓW

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, r

fot.1
widok od
strony pñ.-
zachodniej

fot.2
widok od
str. pñd-
wschodniej

fot.3
widok od
zachodu

autor zdjęć
data wykonania
miejsce przechowywania negatywów
Barbara Dobrowolska, VI 1983,
negatywy u autora

4. Adres
05-088 Brochów,
gm.Tułowice
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna
województwo warszawskie
gmina ~~Tułowice~~ Brochów
pow. SOCHACZEW

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975 r.
województwo warszawskie
powiat sochaczewski

8. Właściciel i jego adres
Parafia Rz.-Katolicka
Brochów (Diecezja warszawska)

9. Użytkownik i jego adres
j. w.

10. Rejestr zabytków

Nr 1005/203 data 18.XI.1959.
WPIS Z WYSTROŻEN I NAJBUDOWYNI ODRZĄD
+ MUR KOSCIELNY + SZKOLNICA

Pierwotna fundacja kościoła w XII (przed 1113 ?).

Pleban wzmiankowany 1356.

Budowa obecnego kościoła rozpocz. 1551 kosztem Jana Brochowskiego, wojskiego warszawskiego, ukończona 1561 staraniem jego żony i synów.

Poświęcony 1561, konsekrowany 1596.

Prawdopodobnie dzieło warsztatu Jana Baptysty z Wenecji.

W XVII w. otoczony murem obronnym. Uszkodzony w wojnach szwedzkich w XVII w.; odremontowany 1662-65 kosztem Olbrachta Adriana Lasockiego (epitańium w kościele), m.inn. prawdopodobnie zamiana strzelnic ganku na okna.

Odnowiony 1816 staraniem proboszcza Jana Duchnowskiego.

Restauracja wnętrza 1858, kolejna w końcu XIX w., m.inn. przemalowanie polichromii sklepień.

Poważnie (ok. 50%) zniszczony 1914, odbudowany 1924-1930 wg projektu Jarosława Wojciechowskiego i Tymoteusza Sawickiego (vide rubr. 18), m.inn. nowa fasada zach., chór muzyczny i górne partie wież.

Uszkodzony 1939-1945, restaurowany 1946-48.

Bryła zewnętrzna i elewacje w tradycji późnogotyckiej, wnętrza renesansowe. Obronny.

Kościół należy do jednolitej stylowo grupy autorstwa warsztatu Jana Baptysty z Wenecji o "tunelowych" wnętrzach (m.inn. Brok, Chruslin, Cieksyn, Pułtusk)

SYTUACJA: kościół orientowany. Usytuowany w połudn. części wsi. Otoczony murem obronnym (fot. 7) na rzucie kwadratu o narysie bastionowym (vide karta ewidencyjna muru obronnego i dzwonnicy), z bramą i furką od strony płn. i furką (nieużytkowaną) od strony pld. Dzwonnica dostawiona od wewnątrz od wschodniej kurtyny muru w pobliżu jej płn. narożnika. Po stronie płn. trójkątny plac o luźnej zabudowie parterowej, przez który po stronie wschodniej przebiega droga oddzielająca kościół od budynku plebanii. W pld. części placu zadrzewiony skwer z figurą św. Rocha (XIX w.). Po stronie zachodniej teren opada ku wąskiemu jezioru (starorzecze Bzury) (fot. 3). Po stronie połudn. zaniedbany park dworski i w odległości ok. 100 m ruina dworu. Kościół otoczony licznymi drzewami, ograniczającymi widok. Wybetonowane wejście wokół kościoła.

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA: ściany murowane z cegły (26x13x8 cm) wątkiem wendyjskim (fot. 10), z niewielkim dekoracyjnym użyciem zendrówki. Ściany rekonstruowane 1924-30 murowane wątkiem gotyckim. Tynki tylko wewnętrzne. Liczne otwory po belkach rusztowania. Kościół oskarpowany. Sklepienia nawy i prezbiterium kolebkowe (fot. 14), ceglane. Kolebka nawy głównej i prezbiterium oparta jest na łękach tworzących ślepe arkadowanie, założonych na filarach o przekroju prostokątnym (w prezbiterium na skarpach) - filary wchodzą w sklepienia naw bocznych (vide przekrój poprzeczny, fot. 16). Nad absydą półkopuła, w emporze nad absydą kopułka. Przyziemia wież zach. sklepienie kopulasto; zakrystia i kruchta zach.-krzyżowo. Nad pomieszczeniami przy ścianie zach. w poziomie chóru muzycznego połówka sklepienia kolebkowego usztywniająca wzdłużnie nawę główną. Chór zachodni oparty na szerokiej półkolistej arkadzie, żelbetowy. Schody na chór żelbetowe. Więźba dachowa drewniana, pokrycie dachówką korytkową (mnich-mniszka), uskoków skarp holenderką, hełmów wież - blachą miedzianą. (Przed 1914 dach kryty blachą miedzianą). Posadzka z dwubarwnych płytek lastrico, częściowo dawniejsza kamienna. Okna szklone pojedynczo bezbarwnym szkłem zbrojonym, stalowe.

PLAN, BRYŁA, UKSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI WNETRZA: kościół trójnawowy, bazylikowy (oświetlenie nawy głównej przez ganek strzelecki umieszczony w grubości muru nad arkadami). Korpus nawowy 4-przęsłowy, prezbiterium 2-przęsłowe. Nawa główna i prezbiterium nakryte jednolitym sklepieniem kolebkowym (rozdzielone gurtami). Niepodzielność "tunelowego" wnętrza podkreślona jest jednolitym rytmem łuków międzyfilarowych tworzących ślepe arkadowanie na ścianach prezbiterium i ścianach nawy głównej, przebitych niższymi arkadami do naw bocznych (vide przekrój podł., fot. 13). Nawy boczne przekryte kolebkowo. Przy prezbiterium nieco węższa absyda nakryta konchową półkopułą (fot. 12). Nad absydą okrągła wieża mieszcząca nad sklepieniem absydy emporę otwierającą się smukłą arkadą do wnętrza, dostępną z ganku strzeleckiego. Ganek otwiera się do wnętrza półkoliście zamkniętymi przeżroczami na osiach arkad. Przy prezbiterium od strony płn. prostokątna zakrystia (fot. 17) i przedsionek do niej. Od strony zachodniej przy narożnikach 2 okrągłe wieże (fot. 1, 3), między nimi 2-kondygnacyjny "narteks" mieszczący kruchtę i po bokach 2 pomieszczenia, z których północne mieści schody na chór muzyczny, wstawiony w zach. przeszło nawy głównej.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
ok. 8500 m ³	ok. 550 m ²	kościół katolicki	kościół katolicki
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Restauracje wnętrza 1858 i ostatnie lata XIXw., kiedy m.inn. przemalowano "en grissaille" pierwotną polichromię sklepień. W 1914 w wyniku ostrzału artylerii niemieckiej od strony zach. zniszczone ok.50% murów (w tym wszystkie sklepienia i górne partie wież oraz cała fasada zach.) Rozpoczęcie odbudowy 1924, finansowana przez komitet parafialny przy pomocy dotacji Departamentu Sztuki i sejmiku sochaczewskiego; ukończona 1930. Projekt odbudowy: Jarosław Wojciechowski i Tymoteusz Sawicki. Swobodnie zrekonstruowano fasadę zach.(wykonując nowy portal), wyrównano wieże zach.(pierwotnie południowa wyraźnie niższa) i zmieniono ich górne partie (pierwotn. proste), wykonano nowy chór muzyczny w formach XX-wiecznych.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan dobry.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Pożądane usunięcie części drzew niszczących korzeniami mur obronny i przesłaniających widok na kościół.			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

1. Zygmunt Rokowski "Obronny kościół w Brochowie i jego odbudowa" -
"Ochrona zabytków sztuki", Warszawa 1930-31
2. J.Z.Łoziński, A.Miłobędzki "Atlas zabytków architektury w Polsce" -
Warszawa 1967, wyd."Polonia"
3. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce - t.X-woj.warszawski
pod red. I.Galickiej i H.Sygietyńskiej, zesz.24-
-pow.sochaczewski -
Warszawa 1973, Instytut Sztuki PAN.
4. A.Miłobędzki "Zarys dziejów architektury w Polsce"
Warszawa 1978, wyd. Wiedza Powszechna.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Vide "bibliografia", poz.1. -fotografie stanu sprzed 1914, reprodukcje pomiarów, tamże ich źródła.

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Barbara Dobrowolska
Jarosław Dobrowolski

data 15 IV 1983

26. Sprawdził

.....
imię i nazwisko

data

27. Załączniki

wkładki nr.1,2,3,4.

1. Miejscowość BROCHÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. opisu z rubr. 13; sytuacja ,orientacja"(na odwrocie)
---------------------------	--	---

We wnętrzu w poziomie przyziemia zamurowane strzelnice tworzą rozglifione wnęki. W 3. od zach. prześle nawy zamurowane wejścia, dawniej flankowane skośnie ustawionymi strzelnicami. Od zewnątrz nawa główna nakryta wysokim (spadek ok. 150%) dachem dwuspadowym z przysuwnicami, nawy boczne, zakrystia i "narteks"- dachami pulpitowymi, wieże stożkowymi daszkami.

WNĘTRZE, WYPOSAŻENIE: Filary od strony nawy głównej oprofilowane jako pilastry tosk., podobnie profilowane niedekorowane, przebite w gładkiej ścianie (fot.12,13).

Sklepienia oparte na prostym gzymsie impostowym. Kolebki pokryte geometryczną dekoracją sztukatorską, tworzącą sieć przenikających się i połączonych wieloboków utworzonych z płaskich, nieprofilowanych pasów, o rysunku nieco różnym w prezbiterium, nawie głównej i bocznych (fot.14,15) (w nawach bocznych dekoracja sklepień zapewne nowo zaprojektowana 1924). Pola dekoracji sklepiennej wypełnione były polichromowanymi rozetami, prawdopodob. współczesnymi sklepieniom, zniszcz. 1914, nieodtwarzane.

XX-wieczny chór muzyczny z płaskim stropem o powierzchni dolnej pozałamywanej w trójkątne wgłębienia naśladujące sklepienie kryształowe. Pełna balustrada chóru pokryta dekoracją z kół i zygzaków nawiązującą do rysunku sklepień.

3 kamienne epitafia Lasockich (XVII i XIXw), w podłodze brązowa płyta zamykająca kryptę (XIXw.). Ołtarze i organy XXw. Zbiór rzeźb drewnianych, m.inn. prawdopodobnie z pierwotnej belki tęczowej.

W zakrystii narożny kominek ceglany (fot.18).

ELEWACJE: Nietynkowane, podziurawione otworami maculcowymi. W kilku nieregularnie rozrzucone romby z zębówkami (regularnie rozmieszczone na rekonstruowanej fasadzie zach.)(fot.9).

Okna zamknięte półkoliście (pierwotne okna nieco smuklejsze - w XVIIw. nieznacznie poszerzone i zamurowane dołem). Lekko nachylony cokół z profilowaną odsadzką (zapewne XIXw.). Skromny gzyms podokapowy z prosto sprofilowanej cegły (fot.4,6). W przyziemiu zamurowane strzelnice (fot.10) i w 3.prześle od zach. proste zamurowane otwory wejściowe. Po południowej stronie prezbiterium 2 szerokie arkady między skarpami niosą ganek strzelecki (fot.4,5) (analogiczne arkady po stronie płn. ukryte pod dachem zakrystii). Podobne, lecz wąskie arkady po stronie wschodniej, między skarpami prezbiterium a ścianą absydy niosącej wieżę (fot.8). Wysmukłe cylindryczne wieże (fot.1-5), z 2 odsadzkami a dolnej części. W wieży wsch.(fot.8) na osi arkadowa wnęka i pod nią mniejsza, okrągła, po bokach okna absydy; wyżej 3 duże okna (do empory nad absydą). Wieże zachodnie przebite nieregularnie rozmieszczonymi otworami strzelniczymi. Górne partie wież zach. (fot.1,4) zmienione 1924-29: zwężone odsadzką, z 4 prostokątnymi wnękami mieszczącymi okienka obramowane półkolistymi łukami (pierwotnie proste zakończenia, wieża płd. niższa).

Fasada zachodnia (fot.9) swobodnie rekonstruowana 1924-30: duży prosty schodkowy portal o zaokrąglonych krawędziach uskoków, otwory regularnie rozmieszczone (przed 1914 otwory asymetr., ślady zamurowanego większego otworu na osi, półkoliście zamknięty niedekorowany otwór drzwiowy.)

Szczyt zach. podzielony lizenami, pośrodku smukła półkoliście zamknięta wnęka. Na szczycie wsch. (po bokach wieży) XIX-to wieczne ceglane pinakle.

Wkładkę założył:

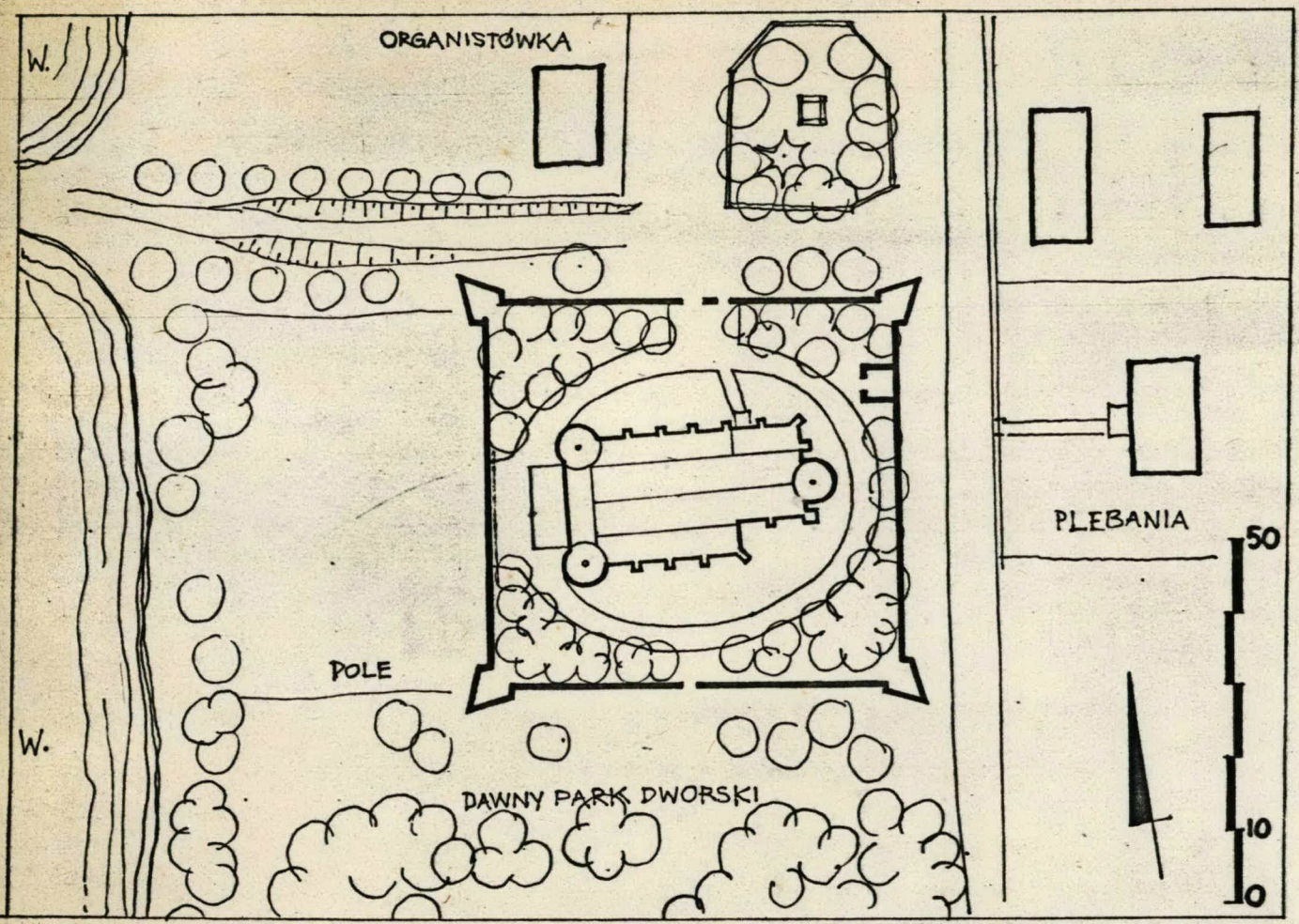
(imię, nazwisko, data)

Barbara Dobrowolska, Jarosław Dobrowolski,

Miejsce przechowywania negatywów:

15 IV 1983

Wzór ODZ 1978 r.

SYTUACJA 1:1000

1. Miejscowość

BROCHÓW

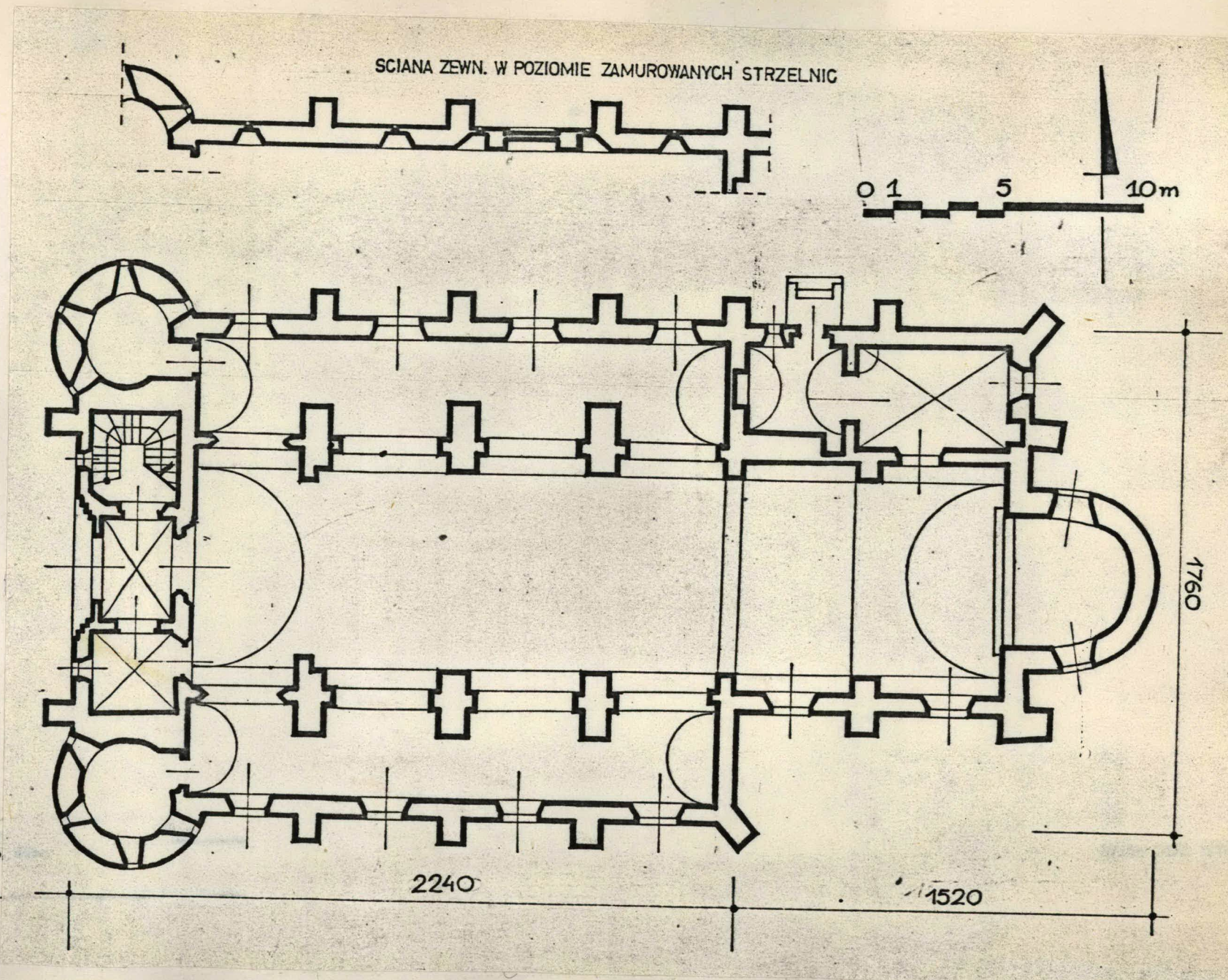
2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

RZUT 1:200; ZDJĘCIA (na odwrocie)

RZUT 1:200

Barbara Dobrowolska
Jarosław Dobrowolski
15 IV 1983

Wkładkę założył:

(imię, nazwisko)

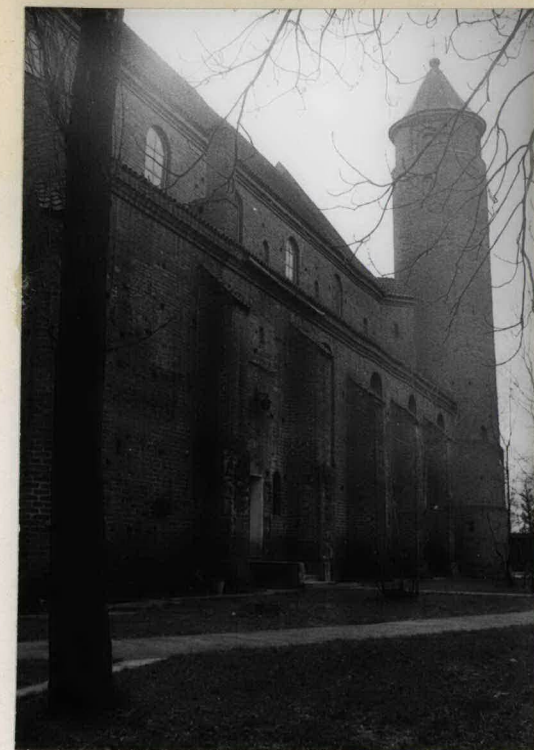
Miejsce przechowywania negatywów:
u autora

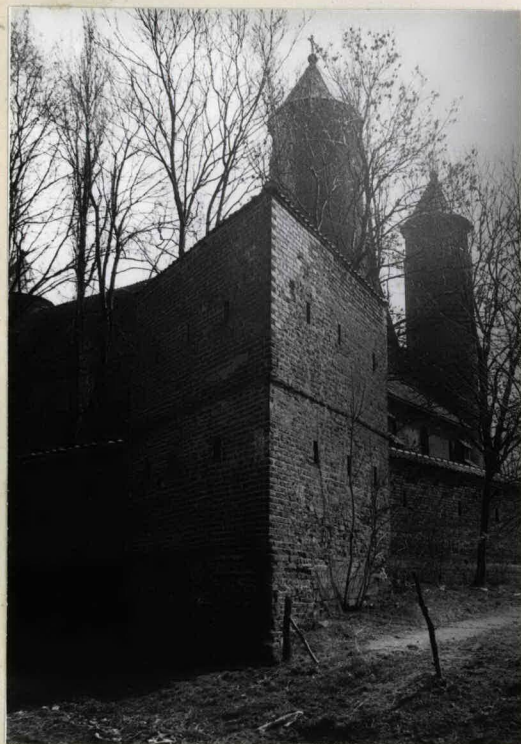
fot.4 ściana
połudn.- wi-
dok od wsch.

fot.5 elewacja
południowa

fot.6 ściana
północna-wi-
dok od wsch.

fot.7 mur ob-
ronny-naroż-
nik płn.-za-
chodni

fot.8 absyda-
widok od
wschodu

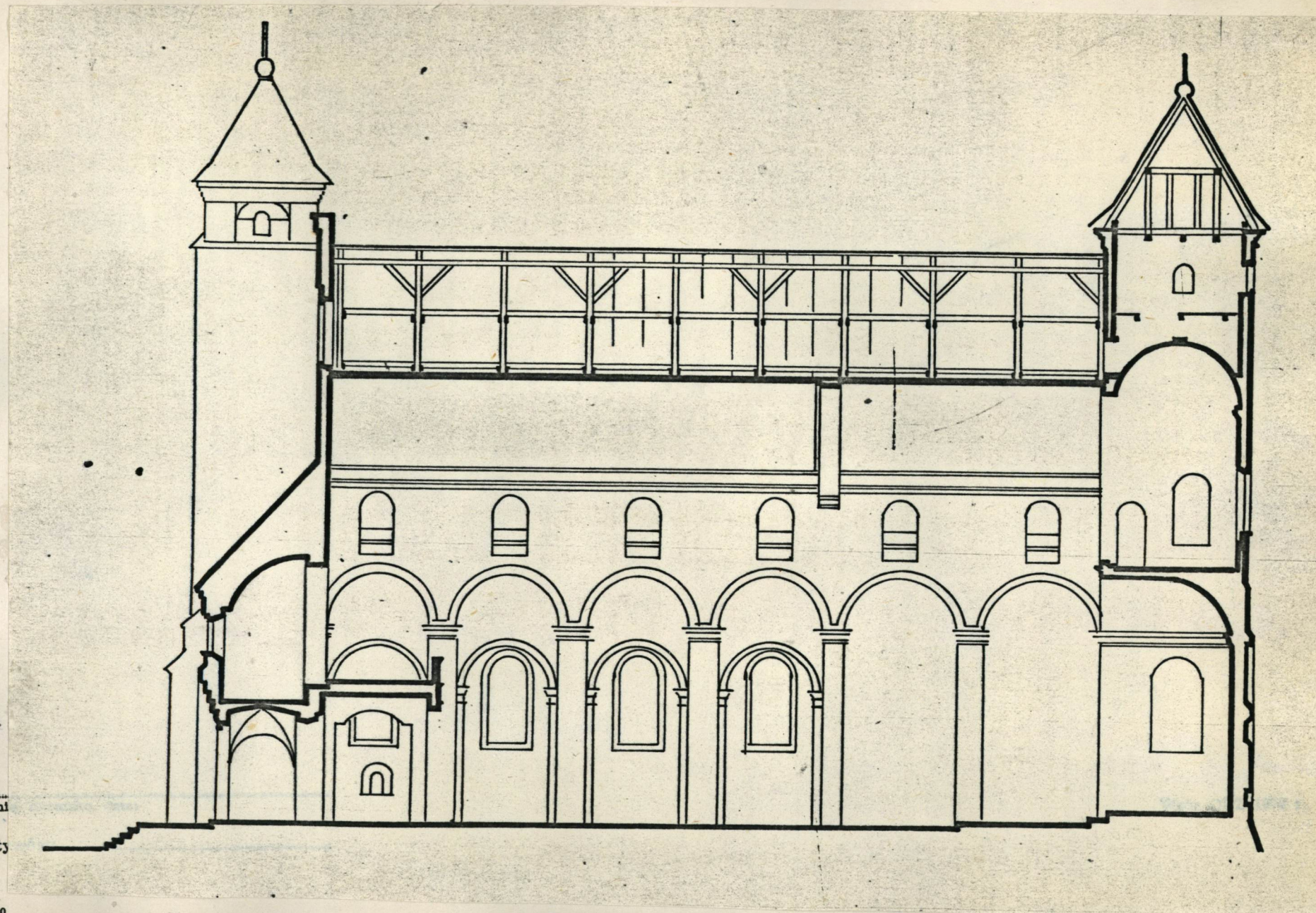
fot.9 fasada
zachodnia-
portal

1. Miejscowość
BROCHÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
PRZEKR. PODŁUŻNY 1:200; ZDJĘCIA (na odwrocie)

PRZEKROJ
PODŁUŻNY 1:200

Barbara Dobrowolska
Jarosław Dobrowolski
15 IV 1983

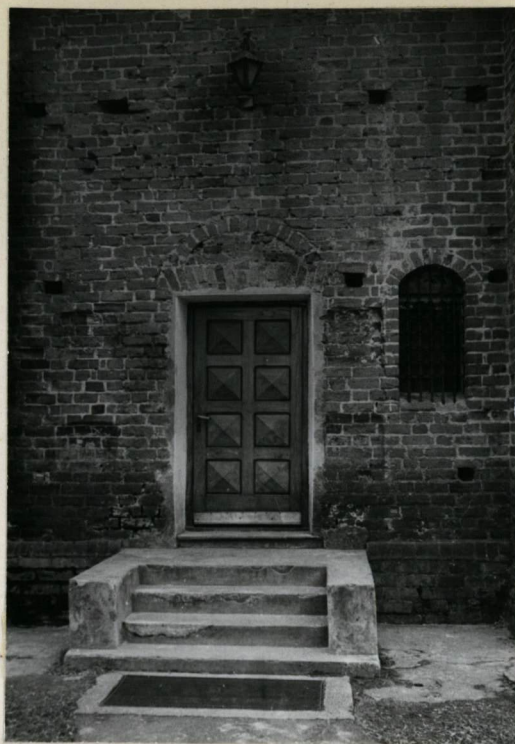
Wkładkę założył: (im)

Miejsce przechowywania negaty

fot.10 watek muru. Widoczna zamurowana strzelnica i otwór maculcowy

fot.11 wejście do zakrystii

fot.14

WNETRZE:

fot.12 nawa główna-
widok na prezbiterium

fot.13 nawa główna-
widok z chóru zach.

fot.14 sklepienie
nawy głównej i prez-
biterium

fot.15 sklepienia-
widok z nawy bocznej
(płn.)

fot.16 filar i im-
post arkady między-
nawowej

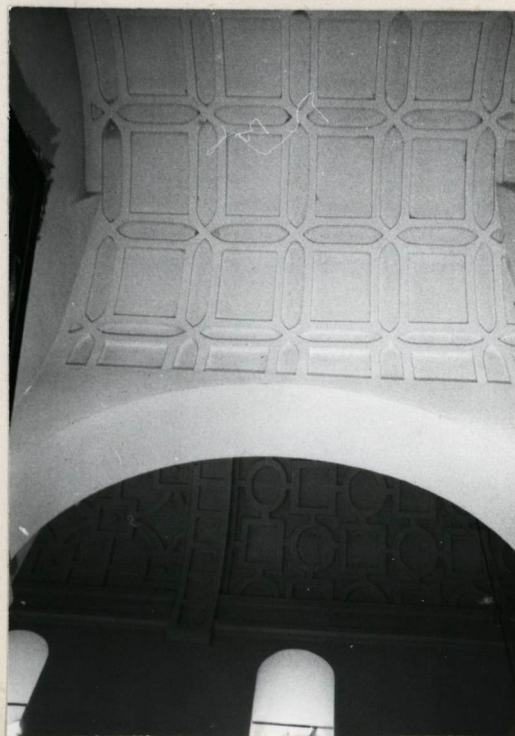
fot.12

fot.13

fot.15

fot.16

1. Miejscowość

BROCHÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

PRZEKRÓJ POPRZECZNY 1:200 ; ZDJĘCIA

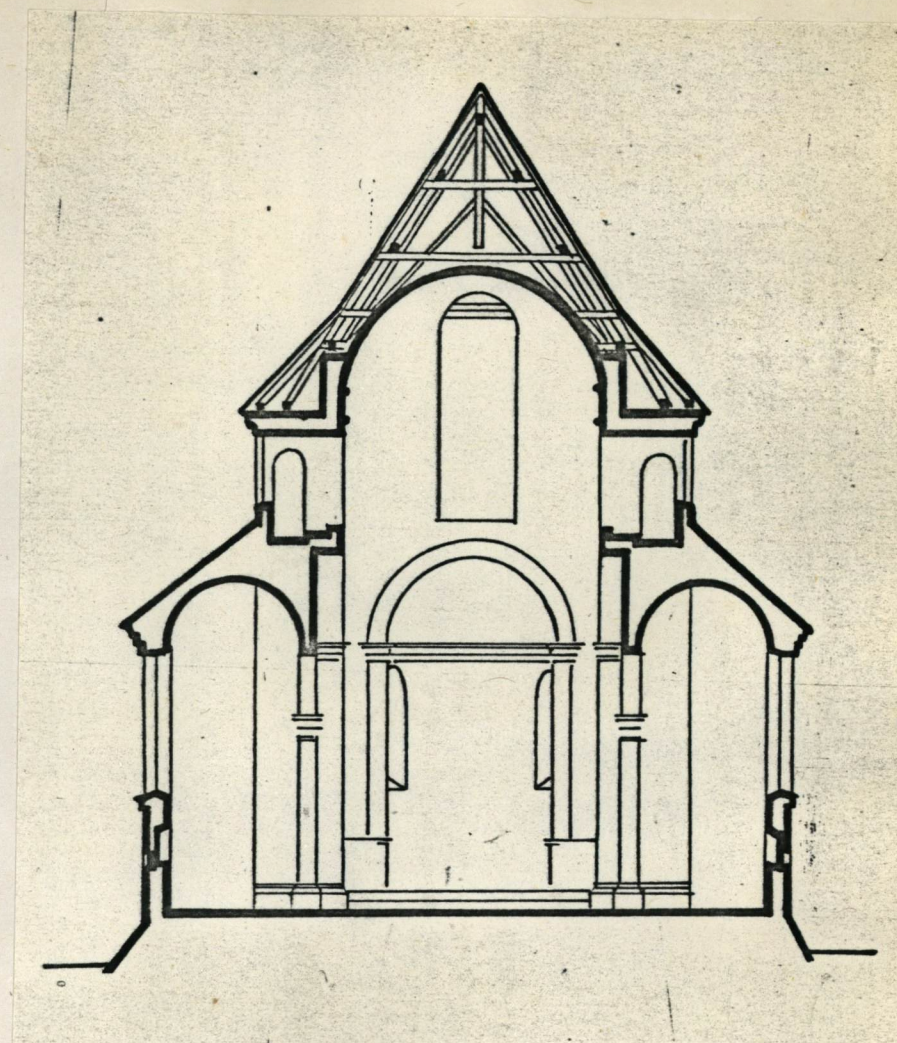

FOT.17 zakrystia

fot.18 kominek
w zakrystii

PRZEKRÓJ
POPRZECZNY
1:200

Wkładkę założył: Barbara Dobrowolska, Jarosław Dobrowolski, 15 IV 1983
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: u autora